

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश कुमार ढुंगाना
माननीय न्यायाधीश श्री नहकुल सुवेदी
फैसला

०७४-RB-०००२

आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरान सुनसरीका तर्फबाट प्रमुख कर अधिकृत तुलसीराम पुनरावेदक
सेढाई -----१ वादी

विरुद्ध

सागर फिड प्रोडक्ट्सका प्रोप्राइटर जिल्ला सुनुरी पकली गा.वि.स. वडा नं.२ बस्ने प्रत्यर्थी
ज्ञानेन्द्र पराजुली -----१ प्रतिवादी

मुद्दा:- आयकर (आ.व.२०६५।०६६)।

सुरु तहमा फैसला गर्ने पदाधिकारी:- माननीय अध्यक्ष श्री गिरिराज पौड्याल
लेखा सदस्य श्री गणेश कुमार कार्की
राजस्व न्यायाधिकरण, बिराटनगर।
फैसला मिति :- २०७०।०२।२४

राजस्व न्यायाधिकरण, बिराटनगरको मिति २०७०।०२।२४ को फैसला उपर आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ८ बमोजिम पुनरावेदनको अनुमतीको लागि दिएको निवेदनमा यस अदालतबाट अनुमती प्रदान भई पुनरावेदनको रोहमा पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार रहेको छः

तथ्य खण्ड

१. सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा. लि. ले आ.व. ०६५।६६ को कारोबारमा करयोग्य आय रु.१५,९४,५२६।२३ देखाई मिति २०६६।९।१६ मा आय विवरण पेश गरेको रहेछ।

- सागर फिड प्रोडक्ट्सको आ.व. ०६५/६६ मा भएको कारोबार सम्बन्धमा ऐ. का अधिकारीक प्रतिनिधी सागर पौडेलले आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानमा ०६८।३।१२ मा गरेको वयान मिसिल संलग्न रहेको।
२. मिति २०६८।३।१३ को कर लेखा परिक्षण प्रतिवेदन मिसिल संलग्न रहेको।
 ३. सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा.लि. लाई सबुद प्रमाण पेश गर्न आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०१(६) बमोजिम १५ दिनको मौका दिएको आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानको मिति २०६८।३।१३ को सूचना र सो उपर दिएको मिति २०६८।३।२८ को जवाफ मिसिल संलग्न रहेको।
 ४. सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा.लि. को आ.व. ०६५।६६ मा भएको कारोबारलाई दृष्टिगत गरी करयोग्य आय रू. ६७,१८,६८२।- कायम हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानको मिति ०६८।३।२९ को निर्णय पर्चा।
 ५. उपरोक्त हिसाव बमोजिम कायम भएको कर रू. २०,६१,७५२।- मध्ये अग्रिम दाखिला रू. ३,८७,०००।- कट्टा गरी बाँकी रू. १६,७४,७५२।- बैंक दाखिला गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानको मिति ०६८।३।२८ को संसोधित कर निर्धारण आदेश।
 ६. पैठारी खर्च वापतको रू. ३८,८५,६००।- कट्टी नदिएको सम्बन्धमा पैठारी वापतको भूक्तानी दिएको विषयमा विवाद नरहेको, निवेदकले ऐनको दफा २१ ले तोकेको सिमा नघाई भूक्तानी दिएको नदेखिएको भन्सार कार्यालयले पैठारी प्रमाणित गरीदिएबाट पैठारीलाई अन्यथा भन्न सक्ने अवस्था नदेखिएको र आयकर ऐनमा तोकीएको बाहेक अन्य कुनै अवस्थालाई आधार बनाई कुनै रकम खर्च कट्टी दिन वा नदीन सक्ने अधिकार कर अधिकृतलाई नभएको समेतकका अवस्था तथा तथ्यबाट पैठारी वापतको खर्च कट्टी नदिने कार्यालयको निर्णय कानूनसम्मत देखिन आएन। तसर्थ कट्टी नदिएको पैठारी खर्च कट्टी दिई पुनः संसोधित कर निर्धारणमा पुनः संशोधन गर्न कार्यालयको आदेश दिन पर्ने र अरूमा निवेदकको जिकिर पुग्न नसक्ने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोरा आन्तरिक राजस्व विभागको प्रशासकीय पुनरावलोकनको निर्णय।
 ७. सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा.लि. को आ.व. ०६५।६६ मा भएको कारोबारलाई दृष्टिगत गरी करयोग्य आय रू. २८,३३,०८२।- कायम हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानले पुनः मिति २०६८।७।१ मा गरेको निर्णय पर्चा।

८. उपरोक्त हिसाब बमोजिम कायम भएको कर रु. ७,२४,१९०।- मध्ये अग्रिम दाखिला रु. ३,८७,०००।- कट्टा गरी बाँकी रु. ३,३७,१९०।- बैंक दाखिला गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानले पुनः मिति २०६८।०७।०१ मा जारी गरेको संसोधित कर निर्धारण आदेश।
९. संसोधित कर निर्धारण आदेशमा उल्लेख भए बमोजिमका रकम मध्ये मकै, ब्रान र पिना खरिद बापतको रकम खुद आयमा समावेश गर्ने गरेको प्रत्यर्थी आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानको निर्णय त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी सही हक इन्साफ पाँउ भन्ने समेत व्यहोराको करदाता सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा.लि. को राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरमा परेको पुनरावेदन पत्र।
१०. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको मिति २०६८।०७।०१ को निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरेको आन्तरिक राजस्व विभागको निर्णय केही उल्टि भई प्रज्ञापन पत्रबाट कच्चा पदार्थ खरिद गरी ल्याएका मकै, पिना र ब्रान खरिद बापतको रकम खुद आयमा समावेश हुन नसक्ने, सो रकम खुद आयबाट मिन्हा हुने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरको मिति २०७०।०२।२४ को निर्णय।
११. राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरले गरेको निर्णयमा देहायका शिर्षकमा छुट दिने गरी भएको निर्णय नमिलेको हुँदा बदर गरी पाउँ भन्ने वेहोराको आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको यस अदालतमा परेको निवेदन।
- (क) विल भरपाई तथा पैठारी वेगरको खर्च माग गरिएको ब्रानको रु. ९,९४,९२५।-
- (ख) विल भरपाई तथा पैठारी वेगरको खर्च माग गरिएको मकैको रु. ४४,०९५।-
- (ग) विल भरपाई तथा पैठारी वेगरको खर्च माग गरिएको पिनाको रु. १,३०,९५०।—
१२. यसमा आयकर ऐन बमोजिम कर बुझाउनु पर्ने दायित्व भएको व्यक्तिले आयकर ऐन, २०५८ को दफा ८१ बमोजिम खर्च कट्टीलाई पुष्ट्याइँ गर्ने कागजात खडा गरी राख्न पर्ने कुरा अनिवार्य भएको अवस्थामा विपक्षी करदाताले तत् सम्बन्धी कुनै कागजात समावेश गरेको नपाइएकोले उक्त रकम करयोग्य आयमा समावेश गर्ने ठहर गरेको आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको मिति २०६८।७।१ गतेको निर्णय उल्टी गर्ने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरको मिति २०७०।२।२४ को निर्णयमा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ८ को खण्ड (ख), (ग) र (घ) को त्रुटि विद्यमान भएकोले अनुमति प्रदान

गरिदिएको छ। नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७४।०४।०४ को आदेश।

ठहर खण्ड

१३. नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन पत्र सहितका मिसिल अध्ययन गरियो।
१४. पुनरावेदक वादी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानका तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री हरिशंकर ज्ञवालीले प्रत्यर्थी करदाताले उद्योगलाई चाहिने कच्चा पदार्थ खरिद भन्दा बढी देखाएको, स्थानीय खरिद भनेको भएतापनि सो अनुसारको बिल भरपाई पेश नभएको अवस्थामा सो खरिद गरिएको कच्चा पदार्थको हुने मूल्यलाई खुद आयबाट छुट दिने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरको निर्णय मिलेको नदेखिँदा सो रकम खुद आयमा समावेश हुने निर्णय गरी पाउँ भनी बहस गर्नुभयो।
१५. प्रत्यर्थी करदाता सागर फिड प्रोडक्ट्सका तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री रमेश कोइरालाले कुखुराको दाना उत्पादन गर्ने उद्योगले स्थानीय स्तरमा किसानसँग खरिद गरेको कच्चा पदार्थको बिल नहुने तथा सो खरिद गरेको कच्चा पदार्थ लोड अनलोड हुँदा क्षति हुने समेतका कारणबाट परिमाण घट्न गएको जस्तो देखिएपनि वास्तविक खरिद मूल्यलाई नै खरिद गरेको मानी भएको राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरको फैसला मिलेकै हुँदा सदर गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।
१६. यसमा, करदाता सागर फिड प्रोडक्ट्सले आ.व. २०६५।०६६ को आय विवरण भरी पुनरावेदक कार्यालयमा पेश गरेकोमा सो आय विवरण अनुसारको खर्च कट्टी माग गरिएका शिर्षक मध्ये खरिद प्रमाण बिना खरिद गरिएका पिना समेतका सामानहरूमा भएको खर्च कट्टी दिन नमिल्ने भनी शुरू आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानले उक्त खर्च खुद आयमा समावेश गरेकोमा करदाताले चित्त नबुझाई प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि आन्तरिक राजस्व विभागमा निवेदन दिएकोमा सो विभागले शुरू निर्णय सदर गरे उपर चित्त नबुझाई करदाताले राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरमा पुनरावेदन गरेको देखिन्छ। राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरले उल्लिखित खर्च खुद आयमा समावेश गरेको आन्तरिक राजस्व कार्यालयको निर्णय मध्ये मकैको खरिद रकम, पिनाको खरिद रकम र ब्रानको खरिद वापतको रकम खुद आयमा समावेश हुन नसकी मिन्हा दिने गरी भएको फैसलामा आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानले

चित्त नबुझाई यस अदालतमा अनुमतीको निवेदन दिएकोमा यस अदालतबाट अनुमति प्राप्त गरी पुनरावेदनको रोहमा पेश हुन आएको देखियो।

१७. पुनरावेदक वादी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको पुनरावेदन पत्रमा मुलतः बिल भरपाई तथा पैठारी प्रमाण वेगर ब्रान खरीद वापतको रु.९,९४,९२५।-, मकै खरीदको रु. ४४,०९५।- र पिना खरीदको रु. १,३०,९५०।- लाई खुद आयबाट मिन्हा दिने गरी भएको निर्णय बदर गरी पाउँ भन्ने मुख्य दावी रहेको पाइन्छ।
१८. उल्लिखित तथ्य, पुनरावेदन जिकिर तथा विद्वान कानून व्यवसायीहरुको बहस बुँदासमेतलाई मनन गरी राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरले गरेको मिति २०७०।०२।२४ को निर्णय मिले नमिलेको के रहेछ? पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ वा सक्दैन? भन्ने सम्बन्धमा हेरी निर्णय दिनुपर्ने देखियो।
१९. अब निर्णय तर्फ बिचार गर्दा, खुद आयबाट छुट दिने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण, विराटनगरको निर्णयमा उल्लेख भएको मकै खरिद वापतको रु. ४४,०९५।— लाई खुद आयमा समावेश गरी पाउँ भन्ने जिकिर रहेतर्फ हेर्दा, मकै कृषि उपज भएको तथा सामान्यतया किसानबाटै सानो सानो परिमाणमा खरिद गर्न सकिने तथ्यलाई ईन्कार गर्न मिल्दैन। मकैको दाना समयक्रममा सुकी वजनमा घटी आउन सक्ने प्रकृतिको भएको र पुनरावेदक करदाता कार्यालयले करदाताले कच्चा पदार्थको रुपमा मकै खरिद गरेको तथ्यलाई अन्यथा भन्न सकेको अवस्था नहुँदा समयक्रममा मकैको तौलमा देखापरेको सामान्य फरकलाई स्वभाविक रुपमा लिनुपर्ने देखिन आउँछ। करदाताले कच्चा पदार्थ मकै स्थानीय किसानसँग खरिद गरी लिएको देखिएकोमा स्थानीय किसानसँग बिल भरपाई हुन नसक्ने तथ्यलाई न्यायोचित ढंगले हेर्नुपर्ने हुन्छ। स्थानीय किसानसँग खरिद गरेको तथ्यलाई पुनरावेदकले अन्यथा भन्न नसकेको अवस्थामा सो खरिदको पुष्ट्याई हुने बिल बिजक नभएको भनी निरपेक्ष ढंगले ब्याख्या गर्न उचित हुँदैन। करदाताले कुनै व्यक्तिले कुनै आय वर्षमा कुनै व्यवसाय वा लगानीबाट भएको आय गणना गर्ने प्रयोजनको लागि आय कर ऐनको अधिनमा रही कारोबारसँग सम्बन्धित रकम खर्च कट्टी गर्न पाउने व्यवस्था आय कर ऐन, २०५८ को दफा १३ मा रहेको देखिँदा प्रत्यर्थी करदाताले दाना उत्पादन गर्ने उद्योगलाई आवश्यक कच्चा पदार्थ मकै खरिद वापत फरक परेको रकम खुद आयबाट मिन्हा दिन नमिल्ने भन्ने नदेखिँदा उक्त रकम मिन्हा दिने गरी राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसला मनासिव देखिन्छ। उक्त रकम खुद आयमा समावेश

गरीपाँउ भन्ने पुनरावेदक आन्तरिक राजस्व कार्यालय, धरानको पुनरावेदन जिकिर सो हदसम्म पुग्न सक्दैन।

२०. त्यसैगरी, खुद आयबाट पिना खरिद वापतको रु. १,३०,९५०।- र ब्रान खरिद वापतको रु. ९,९४,९२५।- छुट दिने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरको निर्णय बढेर गरी सो रकम खुद आयमा समावेश गरी पाउँ भन्ने जिकिर तर्फ हेर्दा, सामान्यतया पिना किसानबाट स-सानो परिमाणमा खरिद गरिने कच्चा पदार्थ नभै मिलबाट ठूलो परिमाणमा एकै पटक वा पटक पटक खरिद हुने कच्चा पदार्थमा पर्न आउँछ भने ब्रान पनि किसानबाट स-सानो परिमाणमा खरिद गरिने प्रकृतिको कच्चा पदार्थ देखिँदैन। अन्य कम्पनी वा मिलबाट खरिद गरिने मालबस्तुमा खरिद गरी लिएको बिल बिजक नहुने भन्ने हुँदैन। यद्यपी कतिपय मालबस्तुको प्रकृतिबाट सो पदार्थ सुक्ने, उड्ने, भई हास कट्टी हुन सक्ने भएता पनि खरिद गरेको कच्चा पदार्थ मध्ये केही थोरै परिमाण मात्र सुक्ने, उड्ने भएर परिमाण (Stock) मा कमी हुनसक्ने भएता पनि बिल बिजकले समर्थित नभएको अवस्थामा प्रत्यर्थी करदाताको भनाईकै आधारमा ठूलो परिमाणमा पिना र ब्रान सुकी उडी कम बाँकी रहेको भन्ने भनाई प्रतितलायक देखिँदैन। ठूलो परिमाणमा हास कट्टी हुने कुरालाई पुष्टि गर्न प्रत्यर्थी करदाताले ठोस र निश्चयात्मक प्रमाण पेश गर्न सक्नुपर्नेमा त्यस्तो कुनै विश्वासनिय प्रमाण पेश गर्न नसकेको अवस्थामा केवल प्रत्यर्थी करदाताको भनाईलाई मात्र आधार मानी बिल बिजकमा देखिएको खरिद परिमाण भन्दा धेरै परिमाणमा खरिद भएको रहेछ भनी अनुमानका आधारमा करदाताको जिकिर बमोजिमको रकमलाई खुद आयबाट कट्टा गर्न मिलेन। बिल बिजकबाट देखिएको रकमलाई मात्र आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरानले खुद आयबाट कट्टा गरेकोमा बिल बिजकले समर्थित नभएको रकमलाई समेत खुद आयबाट मिन्हा दिने गरी भएको राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरको निर्णय सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उल्टी भै पिना र ब्रान वापतको रकम खुद आयमा समावेश हुने ठहर्छ।

२१. अतः माथी उल्लिखित आधार कारणबाट प्रत्यर्थी करदाताले मकै खरिद वापत दाबी गरेको रु. ४४,०९५।- खुद आयमा छुट दिने गरी राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०७०।०२।२४ मा भएको निर्णय मिलेकै देखिँदा सदर हुने र पिना वापतको रु. १,३०,९५०।- र ब्रान वापतको रु. ९,९४,९२५।- खुद आयबाट मिन्हा दिन नमिल्ने भएकोले मिन्हा दिने गरी भएको निर्णय सो हदसम्म केही उल्टि भै उल्लिखित रकम करदाता

सागर फिड प्रोडक्ट्स प्रा.लि. को आ.ब. २०६५/०६६ को खुद आयमा समावेश हुने ठहर्छ।
मकै खरिदमा दाबी गरेको रकम खुद आयमा समावेश हुनुपर्ने भन्ने बादी आन्तरिक राजस्व
कार्यालय, धरानको पुनरावेदन जिकिर सो हदसम्म पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको
लगत कट्टा गरी फैसला विद्युतीय प्रणालीमा प्रविष्ट गरी मिसिल नियमानुसार बुझाइदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत (उपसचिव) :- राजन खनाल

कम्प्युटर: राधिका घोरासाइने

इति सम्बत् २०७९ साल साउन ३० गते रोज २ शुभम् ----- ।